

27 januari 2003

M O B I L I S E R I N G M O T N A R K O T I K A

TRESTADSSATSNINGEN (STOCKHOLM-GÖTEBORG-MALMÖ)

Stockholmsprojektet (OBS förkortad upplaga Tre stad – skola)

Bakgrund

Regeringen definierade syftet med Trestadssatsningen inför presskonferensen den 29 november 2002 på följande sätt:

Syftet med storstadssatsningen är att tillsammans med de tre städerna arbeta för en bra balans mellan narkotikapolitikens tre hörnpelare: förebyggande arbete, behandling/rehabilitering och begränsning av tillgången. Det ska vi åstadkomma genom att utveckla pilotverksamheter inom alla dessa områden. Satsningen sträcker sig över hela vår verksamhetsperiod, 2002-2005. Inom samtliga verksamhetsområden ska de ideella organisationerna erbjudas att delta och barn och ungdomar ska involveras i det förebyggande arbetet.

Fyra prioriterade områden

De olika projekten ska genomföras inom fyra prioriterade områden,

1. Skolan
2. Riskmiljöer som krog- och nöjesmiljöer samt till stöd till unga i riskzonen
3. Nya stöd- och behandlingsinsatser för unga missbrukare
4. Vård- och stödinsatser för etablerade missbrukare

Pilotprojekt och metodutveckling

Inom projekten ska verk samma metoder prövas, utvecklas och utvärderas. Pilotprojekten ska integreras i städernas löpande arbete och anpassas så att de passar deras befintliga organisation.

Målgrupper

För pilotprojekten inom **skolan** är barn och ungdomar den primära målgruppen. För att nå dem ska i första hand skolpersonal, föräldrar, andra vuxna (fritidsledare, föreningsledare m.fl.) i elevernas omedelbara närhet engageras och stödjas.

För pilotprojekten i **krog- och nöjesmiljöer** är målgruppen i första hand unga vuxna och krogpersonal, som ofta vistas i miljöer där narkotika förekommer eller där en drogliberal inställning är vanlig. För att nå målgrupperna krävs ett nära samarbete med branschföreträdarna och de fackliga organisationerna.

För pilotprojekten för att bygga nya **stöd- och behandlingsinsatser för unga missbrukare** är den primära målgruppen unga som fortfarande har en förankring i utbildning eller arbetsliv och som har problem med droger.

För pilotprojekten för att erbjuda **stöd och behandling för etablerade missbrukare** är målgruppen aktuella klienter inom kriminalvård och socialtjänst.

40 miljoner

MOBilisering mot narkotika avsätter 40 mkr för perioden 2002-2004. Av detta fördelas 30 mkr direkt till städerna för att utveckla och driva ett urval pilotprojekt och 10 mkr reserveras för kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte, utvärdering, forskning m.m. De tre städerna bidrar till finansieringen av insatserna i respektive stad. *(Av de 10 mkr för gemensamma ändamål har 4 mkr öronmärkts för ett utbildningspaket m.m. riktat till restaurangbranschen inom ramen för pilotprojekten i krog- och nöjesmiljöer.)*

Förslag till pilotprojekt i Stockholms stad

Med de ovan givna förutsättningarna lämnar beredningsgruppen följande förslag till pilotprojekt inom de fyra MOB-områdena. Projekten har diskuterats tillsammans med Mobiliseringsgruppen inom Socialdepartementet och med företrädare för Göteborg och Malmö sedan juni 2002. Projektens *inriktning* har därvid funnits stämma överens med Trestadssatsningens syfte. Detaljutformning och fördelning av projektmedel beslutar styrgruppen om.

1. SKOLAN

Guldsitsen – projektplan för primärpreventiva insatser i Stockholms skolor

Bakgrund

Allmän skola har funnits i Sverige sedan 1842. Ända från starten har samhället ställt stora krav på vad skolan ska åstadkomma, både i form av kunskaper men också vad avser fostran och andlig utveckling av eleverna.

Från och med 1980-talet har föräldramedverkan nämnts i skolans viktigaste styrdokument, läroplanerna. Det ställs också stora förhoppningar till skolans förmåga att kompensera då föräldrarna sviktar i tillsyn, till exempel när det gäller ungdomars användning av narkotika. De senare åren har dock det drogförebyggande arbetet givits en mer undanskymd plats i skolans styrdokument.

Lärare känner naturligtvis av de förväntningar som ställs på dem, men har svårt att se hur de ska agera för att skolan ska kunna utgöra en motkraft till drogerna. Tyvärr resulterar detta ofta i ett försvarsbeteende där man antingen försöker negligera elevernas problem och behov, eller frånhända sig det ansvar som skolan har i det förebyggande arbetet. Konstruktiva ansatser som tydliggör skolans roll saknas, det är förvirring om vilka metoder som fungerar och lärare själva känner sig ofta vilsna och otillräckliga i en yrkesroll som man inte är van vid.

Forskningsläget

Utvärderingar av kunskapsorienterade ANT-program visar genomgående svaga resultat när det gäller elevernas drogvanor. Inte heller program som bearbetar attityder och värderingar verkar särskilt lovande. Till exempel finns det inga signifikanta samband i Stockholms stads drogvaneundersökning mellan olika slag av undervisning och riskbeteenden. Det verkar alltså inte spela någon roll om eleverna fått någon undervisning om droger eller inte, drogkonsumtionen är lika stor (eller liten) ändå.

Däremot börjar ett annat mönster framträda. Det finns starka samband mellan elevers riskbeteenden och relationen till föräldrarna. Om eleven säger sig prata med sina föräldrar när något verkligen bekymrar dem (vilket tyder på en bra relation mellan föräldrar och barn) minskar andelen elever som provat narkotika. Samma förhållande gäller om föräldrarna vet var tonåringen är på fredag- och lördagskvällar.

En annan faktor som verkar samvariera med riskbeteenden är skolklimatet. Med det menas i korthet skolans psykosociala arbetsmiljö vilket bland annat omfattar elevernas trivsel, höga förväntningar om att kunna lyckas, tydligt stöd och bemötande från de vuxna i skolan. Förutom att förebygga riskbeteenden verkar också ett gott skolklimat vara nödvändigt för att en stor andel av eleverna ska kunna nå kunskapsmålen i skolan. Skolor med gott skolklimat har en större andel elever som går ut med godkända betyg än jämförbara skolor med ett sämre skolklimat.

Skolornas behov

Det är ingen överdrift att säga att ANT-undervisningen är i nöd. Skolverkets kvalitetsgranskning från 1999 blottade stora brister. Undervisningen är i huvudsak inriktad på att visa på riskerna med droganvändning och utgår i alltför liten utsträckning från elevernas egna erfarenheter och behov. Avsaknaden av förtroendefulla föräldrakontakter gör också att skolorna idag försöker klara situationen på egen hand.

En nödvändig förutsättning för att ett sådant här projekt ska kunna minska elevernas riskbeteende bli alltså att få tillstånd ett partnerskap mellan skolan och föräldrarna. Det handlar inte om symbolhandlingar som t ex att tillsätta en föräldrastyrelse eller ett råd. Om projektet verkligen ska bidra till att motverka en negativ utveckling av elevernas drogvanor måste alla föräldrar kunna bli delaktiga.

Ett mycket bra tillfälle till detta finns vid stadiövergångar. Då eleverna byter skola är föräldrarnas intresse på topp. Här finns ett unikt tillfälle att resonera fram hur skolan ska kunna möta de förväntningar som föräldrarna har. Rätt genomfört kan varje arbetslag skaffa sig själva en s.k. guldsits som bildar grunden för det vidare arbetet med prevention, integration och demokrati i skolan.

Projektidé

Stockholms stad vill med detta projekt bidra till att utveckla metoderna för skolans förebyggande arbete. Tanken är att på tre skolor implementera så mycket som möjligt av de förhållningssätt och metoder som har visat sig ge skydd när det gäller elevers riskbeteende, däribland narkotikabruk.

Tanken är också att projektet ska skapa en varaktig förändring av arbetssättet på interventionsskolorna. Bland annat därför är det viktigt att det finns en lokal projektledare på varje skola som kan fungera som en brygga till den ordinarie verksamheten. Det bör vara någon (eller två på halvtid) som frigörs från sina arbetsuppgifter och planerar insatserna på skolan tillsammans med Precens projektledare och den övriga personalen på Precens.

Mål med projektet

MOB har uttryckt önskemål om att tillskapa projekt inom skolan som förstärker skolklimatet, gör föräldrar mer delaktiga, utvecklar lärarnas pedagogik, stärker arbetslagen, skapar bättre rutiner för samverkan och finner nya former för ANT-undervisningen. Detta projekt avser att försöka integrera alla dessa framgångsfaktorer för prevention på tre skolor i Stockholms stad. Projektet ska också finna relevanta indikatorer på dessa faktorer och mäta om dessa förändras som ett resultat av insatserna. För att säkerställa att eventuella effekter verkligen har samband med insatserna ska också kontrollskolor undersökas under samma period.

I punktform blir alltså projektets mål:

- Att integrerat stärka framgångsfaktorer för prevention på tre skolor i Stockholm
- Att dokumentera hur interventionen går till så att insatsen kan upprepas
- Att utvärdera effekten av interventionen vad gäller elevernas riskbeteende

Urval av interventionsskolor

För att kunna märka eventuella effekter av interventionen är det inte oväsentligt vilka interventionsskolorna är. Till exempel är det naturligtvis svårt att märka av den drogförebyggande effekten om eleverna på en skola redan förut har en mycket låg drogkonsumtion. Ett slumpmässigt urval är därför oklokt.

Vidare pågår en rad andra forskningsprojekt, till exempel en utvärdering av metoden Steg för Steg som genomförs av STAD-projektet. Om möjligt bör därför de skolor som är interventions- eller kontrollskola i andra utvärderingar undvikas för att inte sabotera andras forskningsupplägg.

En tredje viktig faktor för att kunna genomföra projektet på den relativt korta tid som står till förfogande är en engagerad skolledning. Ledningens inställning är ofta avgörande, och tiden medger inte motivationshöjande insatser.

Sammantaget innebär detta att dessa faktorer vägs samman och ett fåtal skolor erbjuds att delta i projektet. När interventionsskolorna valts ut matchas de mot sociodemografiskt likvärdiga kontrollskolor som har ungefär samma nivå på elevernas riskbeteende.

Effektmätning

Förutom direkt mätning av elevernas riskbeteenden (narkotikaprevalens, alkoholkonsumtion, kriminalitet m m) mäts också de faktorer som har ett högt förklaringsvärde för variationen av dessa beteenden (skolklimat, föräldrarelation m m). Praktiskt görs detta genom att den ordinarie drogvaneundersökningen till årskurs 9 också genomförs i 7:an och 8:an, både på interventions- och kontrollskolorna. Kompletterande undersökningar görs också i föräldragrupperna och bland skolornas personal.

Om en effekt uppstår kommer projektet alltså inte bara kunna tala om ifall den är ett resultat av insatserna utan också kunna ge en rimlig förklaring till hur effekten uppstått. Detta är mycket betydelsefullt för den vidare utvecklingen av skolans förebyggande arbete.

Ekonomi 2003

Projektledare, Precens (heltid)	500 000
Lokala projektledare på skolorna (heltid, 2 st)	1 000 000
Medverkan från Precens övriga personal (halvtid)	250 000
Behovsinventering, ½ studiedag per skola, vikariekostnad	100 000
Utbildningar för arbetslaget 2 dagar, vikariekostnad	300 000
Externa medverkande vid arbetslagsutbildningar	100 000
Internatkostnader, konferensmaterial	350 000
Utbildningar för lärare i särskilda metoder efter behov	350 000
Utvärdering (½ tid + omkostnader)	300 000
Summa	3 250 000
Egen insats (Precens)	-750 000
Sökt belopp	2 500 000

Tidsplan

Projektet startar i januari 2003. Siktet är inställt på att förändra insatsskolornas mottagning av nya elever i år 7 från och med höstterminen 2003. Förhoppningen är sedan att resultatet ska gå att avläsa i den ordinarie drogvanundersökningen då eleverna går i år 9, februari 2006.

Huvudpunkter i projektet:

Januari 2003	Projektstart
Vår 2003	Val av skolor, förankring i skolledningen Utbildning av lärare och arbetslag
Höst 2003	Första omgång av föräldrar och elever tas emot i skolorna Start av nya undervisningsmetoder och program Utveckling rutiner för samverkan Vidare utveckling av faktorer som påverkar skolklimatet
Vår 2004	Utveckling av de arbetslag som möter nya 7:or till hösten Fortsatt utvecklingsarbete enligt ovan
Höst 2004	Andra omgång av föräldrar och elever tas emot i skolorna Fortsatt utvecklingsarbete enligt ovan
Vår 2005	Utveckling av de arbetslag som möter nya 7:or till hösten Fortsatt utvecklingsarbete enligt ovan
Höst 2005	Tredje omgång av föräldrar och elever tas emot i skolorna Fortsatt utvecklingsarbete enligt ovan
Vår 2006	Effektmätning av första omgångens elever som nu går i 9:an Projektet övergår i ordinarie verksamhet.